

דגם תשובות בגמרא – מסכת סנהדרין, מס' 005116, קיץ תשע"ה

פרק ראשון

בפרק זה הנבחן צריך לענות על שש מהשאלות 1-7.

הערה למעריך: הדברים שכתובים בסוגריים מרובעים אינם מחייבים את הנבחן.

1. מצוות המלך (דף כא, ע"ב)

- א. (1)** מן המילה "סוסים" למדו שהמלך עובר על לא תעשה בגין כל סוס וסוס שהוא מרבה.
(2) מותר למלך להרבות סוסים לצורך רכבו ופרשיו "בהרווחה ולא בצמצום". [לקבל גם: מותר למלך להרבות סוסים כדי שלכל אחד מחייליו יהיו שני סוסים, ויוכל לרכוב על כל אחד מהם לסירוגין וכך כל אחד מהם יוכל לנוח].
- ב.** שתי מצוות שהמלך חייב בהן: לא ירבה לו נשים [ולא יסור לבבו], לא ירבה לו סוסים [ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס].
הכישלונות: שלמה המלך הרבה נשים מתוך מחשבה שלא יסור לבבו, אך "לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו". שלמה המלך הרבה סוסים מתוך מחשבה שלא ישיב את העם מצרימה, אך ריבוי הסוסים שלו יצר קשרי מסחר בסוסים עם מצרים.

2. דיני כוהנים: תספורת ושתיית יין (דף כב, ע"ב)

- א. (1)** הכוהנים נחלקו לעשרים וארבע משמרות בעבודת המקדש. בכל שבוע התחלפו המשמרות. כוהן גדול הסתפר בכל ערב שבת מכיוון שבזמן זה הגיעה משמרת חדשה לעבודה, והיה ראוי שיראוהו ביופיו.
[הערה למעריך: על תת-סעיף זה – 5 נקודות]
- (2)** דין תספורת הוא כדין שתיית יין, כשם ששתיית יין נאסרה על כוהנים רק בזמן בואם למקדש, כך גם תספורת.
[הערה למעריך: על תת-סעיף זה – 4 נקודות].
- ב.** תשובה א – אם ייבנה המקדש לפתע יוכלו הכוהנים להסתפר מיד, אולם כדי להתפכח משתיית [יותר מרביעית] יין – נדרש זמן.
תשובה ב – רב אשי כתב שגזרו בזמן הזה רק על שתויי יין שמחללים עבודה ולא על פרועי שיער שאינם מחללים עבודה.
[למעריך: די בתשובה אחת]

3. המשחק בקובייה פסול לעדות (דף כד, ע"ב – כה, ע"א)

- א. (1)** [רמי בר חמא] – משחק בקובייה פסול לעדות מכיוון שמשחק זה הוא אסמכתא, כלומר כסף שאדם מתחייב לתת לחברו אך סומך שלא יצטרך לתת הלכה למעשה. כל אחד מן השחקנים סבור שהוא ינצח ולא יצטרך לתת, ולכן אם מפסיד אינו נותן בלב שלם והכסף הוא כעין גזלה [גזלה מדרבנן] בידי המנצח.
[רב ששת] – משחק בקובייה פסול לעדות מכיוון שאינו עוסק ביישובו של עולם, ולפיכך אינם בקיאים בטיב דינים ומשא ומתן ואינם יראי חטא (רש"י ד"ה "שאיין לו אומנות אלא הוא").
- (2)** נפקא מינה – אם יש לו אומנות אחרת. לפי רמי בר חמא – אף על פי כן, פסול לעדות כי המשחק בקובייה הוא גזלן מדרבנן. לפי רב ששת – מכיוון שיש לו אומנות אחרת הרי הוא עוסק ביישובו של עולם וכשר לעדות.
- ב.** הסבר לקושיית הגמרא: רבי יהודה סייג ואמר כי רק אנשים שאין להם אומנות אחרת פסולים לעדות, משמע שאין במעשה גזל, אלא שהסיבה לפסילתם היא שאינם עוסקים ביישובו של עולם [כרב ששת], ואם כן קשה על רמי בר חמא.

4. אנשים הפסולים לעדות וחזרתם בתשובה (דף כה, ע"ב)
- א. (1) הוסיפו את הגזלנין והחמסנין על פסולי העדות הכתובים במשנה בדף כד, ע"ב.
 (2) בתחילה חשבו חכמים שמכיוון שחמסנים משלמים כסף הבעלים מִתְרַצִּים בדיעבד, ויש לראות בכך מקרה חד-פעמי ולפיכך אין לחשוך בהם שיעידו עדות שקר. אולם חכמים ראו שהחמסנים רגילים לחטוף את החפץ ולזרוק את המעות אל עבר המוכרים בעל כורחם, ואם כן הם גזלנים ויש לפסול אותם לעדות.
 [הערה למעריך: לקבל הסברים הגיוניים נוספים]
- ב. חזרה בתשובה של מלווים בריבית היא בקריעת השטרות של ההלוואות שהלוו בריבית ובהימנעותם מהלוואה בריבית, אפילו לנכרים.
 חזרה בתשובה של מפריחי יונים היא בשבירת לוחות העץ המשמשים אותם לזירוז היונים ובהימנעותם מהפרכת יונים, אף במדבר שאין מצויות שם יונים שיש להן בעלים [לקבל גם: ובהימנעותם מלהפריח יונים אף בחינם].
5. חשוד על העריות (דף כו ע"ב)
- א. (1) הנימוק לדברי רב נחמן, לפי רש"י: החשוד על העריות כשר לעדות מכיוון שרק רשע מחמת עברות ממון ("רשע דחמס") פסול לעדות.
 (2) רב ששת תמה על דברי רב נחמן שחשוד על העריות כשר לעדות, שהרי הוא חייב בארבעים מלקות [ואם לא הייתה התראה לוקה מדרבנן], אם כן כיצד ייתכן שיהיה כשר לעדות!?
- ב. (1) החשוד על העריות פסול להעיד שמת בעל של אישה או שבעל גירש את אשתו, מכיוון שיש חשד שהוא מעוניין שאישה זו תהיה פנויה.
 (2) החשוד על העריות כשר להעיד שאישה התקדשה לפלוני, מכיוון שהיה מעדיף שאישה זו תהיה פנויה [ואין חוששים למים גנובים ימתקו].
6. בא במחותרת ורודף (דף עב, ע"א – ע"ב; עג, ע"א)
- א. (1) הסבר המשפט המודגש: אדם שרואה אדם אחר נוטל את ממונו אינו שותק, אלא ודאי מתנגד.
 [הערה למעריך: על תת-סעיף זה – 3 נקודות]
 (2) האומר הוא הגנב.
 תרגום: אם אלך (לגנוב) יעמוד כנגדי (בעל הבית) ולא יניח לי, ואם יעמוד כנגדי אהרוג אותו.
 [הערה למעריך: על תת-סעיף זה – 4 נקודות]
- ב. לבן אסור להרוג את אביו מכיוון שרחמי האב על הבן ויש להניח שאביו לא יהרוג אותו, גם אם הוא יעמוד כנגדו להציל את ממונו.
 ג. דין המשנה: יש עוברי עברה [הרודף אחר חברו להרגו ואחר הזכר ואחר הנערה המאורסה] שמותר להרגם כדי להציל אותם מלעבור את העברה (דף עג, ע"א).
7. מסירות נפש (דף עד, ע"א – ע"ב)
- א. "פרהסיא" – עשרה ישראלים.
 "מצווה קלה" – אפילו שינוי של אופן קשירת שרוך הנעל הנהוג אצל יהודים [מטעמי צניעות] שאינו מצווה אלא "מנהג בעלמא".
- ב. (1)
המקרה	הדין
א. עכו"ם דאמר ליה להאי ישראל קטול אספסתא בשבתא ושדי לחיותא ואי לא קטילנא לך	ליקטיל ולא לקטליה
ב. שדי לנהרא	ליקטליה ולא ליקטול
- (2) במקרה הראשון הגוי מתכוון להנאת עצמו [ואין כאן חילול השם, ולכן יעבור ואל ייהרג], ובמקרה השני הגוי מתכוון להעביר את היהודי על דתו [ולכן ייהרג ואל יעבור].

פרק שני – בקיאות

בפרק זה הנבחן צריך לענות על שאלה 8 (חובה) ועל שתיים מהשאלות 9-11.

שאלת חובה

8. שנת שמיטה (דף כד, ע"ב; כו, ע"א)

א. סוחרי שביעית פסולים לעדות מכיוון שחימוד ממון גורם להם לעבור על דברי תורה [לאכלה – ולא לסחורה] הם חשודים שיעידו עדות שקר תמורת שוחד.

ב. (1) 1. אינו עובר על איסור מלאכה בשמיטה מכיוון שהקרקע בבעלות של נכרי [והיהודי שכיר שעובד בה].
2. אינו עובר על איסור מלאכה בשמיטה מכיוון שהותרה לבעל הקרקע [היהודי] חרישה משום ארנונא (=מס שהמלך גובה מן התבואות).

[הערה למעריך: די בהסבר אחד]

(2) אינו עובר על איסור מלאכה בשמיטה מכיוון שבשנת שמיטה נאסרה רק זמירה לתועלת הגפן, ובמקרה זה מדובר שהזמורות נדרשות לו לשם כריכת זיתים בבית הבד.

9. פרשת המלך (דף כ, ע"ב)

א. פרשת המלך [בספר שמואל] עוסקת בגיוס אנשים ונשים בכפייה לצורכי המלך וחילו [ובהטלת מסים].

דעת רבי יוסי – מותר למלך לנהוג על פי פרשת המלך.

דעת רבי יהודה – פרשת המלך נועדה רק לאיים על ישראל, אבל אסור למלך לנהוג על פיה.

ב. רבי נהוראי אומר שפרשת "שום תשים עליך מלך" [שבתורה] לא נאמרה משום מצווה, אלא כנגד דרישת ישראל בעתיד שיומלך עליהם מלך.

10. "לא ירבה לו נשים" וייחוד (דף כא, ע"א – ע"ב)

א. דעת רבי יהודה – אסור למלך לשאת יותר משמונה עשרה נשים אם יש חשש שיסירו את לבו מה'. אולם אם הנשים צדיקות – מותר לו לשאת גם יותר משמונה עשרה.

דעת רבי שמעון – אסור למלך לשאת יותר משמונה עשרה נשים, אף אם הן צדיקות. אולם אם יש חשש שהנשים יסירו את לבו מה' – אסור לו לשאת אפילו אחת מהן.

ב. "אותה שעה" – אחרי מעשה אמנון ותמר.

הגזרה שגזרו היא איסור ייחוד עם אישה פנויה.

11. שאלות קצרות

א. מלך חייב לכתוב שני ספרי תורה – למדו זאת מהמילה "מִשְׁנֵה".

ספר אחד תלוי בזרועו וספר אחד בבית גזו (דף כא, ע"ב, ורש"י ד"ה "משנה"; דף כב, ע"א).

ב. כשם שאין אדם נאמן להעיד על קרובו, כך הוא אינו נאמן להעיד על עצמו, מכיוון שהוא קרוב אצל עצמו, ולכן אינו יכול לפסול את עצמו באמצעות עדות שמעיד על עצמו שהוא רשע (דף כה, ע"א).

ג. אם העוֹבֵר עדיין לא יצא לאוויר העולם – יש לפגוע בעוֹבֵר. אם כבר יצא ראש העוֹבֵר – אין לפגוע בו (דף עב, ע"ב, ורש"י ד"ה "יצא ראשו").

פרק שלישי – עיון

בפרק זה הנבחן צריך לענות על שאלה 12 (חובה) ועל שתיים מהשאלות 13-15.

שאלת חובה

12. שנת שמיטה (דף כו, ע"א)

- א.** 1. אינו עובר על איסור מלאכה בשמיטה מכיוון שהקרקע בבעלות של נכרי [והיהודי שכיר שעובד בה].
2. אינו עובר על איסור מלאכה בשמיטה מכיוון שהותרה לבעל הקרקע [היהודי] חרישה משום ארנונא (=מס שהמלך גובה מן התבואות).
[הערה למעריך: די בהסבר אחד]
- ב.** "אוצר בית דין" – העברת השדות לידי בית דין לשנת שמיטה, ושלוחי בית דין הם שעובדים בשדות, והפרות משווקים לציבור תמורת הוצאות הטיפול בפרות.
המלאכות האסורות בשנת השמיטה על היחיד הן מלאכות שבעשייתן הרגילה יש הבלטת בעלות על הפרות. בעשיית מלאכות אלה מטעם בית דין העושים למען הציבור יש הבלטה שהפרות הם הפקר.

13. אסמכתא, משחק בקובייה, הגרלות והימורים

- א.** הזוכה בהגרלה על ספר תורה מקבל את ספר התורה מבעליו שנותנו ברצון, לאחר שקיבל תמורה כספית שאף עולה על שווי הספר. בהגרלה של מפעל הפיס הפרס לזוכה הוא מכספי המשתתפים, והם לא נתנו את הכסף בלב שלם מכיוון שכל אחד מהם חשב שהוא יהיה הזוכה, ולכן זהו איסור גזל מדרבנן [אסמכתא].
- ב.** ברכישת כרטיס הגרלה הכסף משולם מראש ומופקד בחשבון הבנק של מפעל הפיס, לקונה ברור שהכסף הזה לא יגיע לידי אולם הוא מקווה שסכום כסף כלשהו יגיע לידי. לפיכך הוא מקנה את כסף הקנייה בלב שלם, וממילא הזוכה אינו עובר על איסור גזל.

14. שפיכות דמים: "ייהרג ואל יעבור" (דף עד, ע"א)

- רש"י** – ההיתר לעבור על כל המצוות ולא להייהרג הוא משום "וחי בהם – ולא שימות בהם", כלומר שנפשם של ישראל יקרה בעיני הקב"ה. אולם במקרה הנדון כך או כך תאבד נפש מישראל, ומי אומר שנפש חביבה יותר לפני הקב"ה מנפש חברך? ולכן אין לעבור עברה (רציחת חברך) כדי להציל את נפשך.
- רמ"ה** – ההיתר לעבור על כל המצוות ולא להייהרג הוא כדי להמשיך לחיות ולקיים עוד מצוות. אולם במקרה הנדון מי אומר שתאריך ימים מחברך? אולי חברך הוא שיאריך ימים אחריו, ויוכל לקיים מצוות רבות יותר.

15. שאלות קצרות

- א.** מלך חייב לכתוב שני ספרי תורה – למדו זאת מהמילה "מְשֻׁנָּה".
ספר אחד תלוי בזרועו וספר אחד בבית גזו (דף כא, ע"ב, ורש"י ד"ה "משנה"; דף כב, ע"א).
- ב.** כשם שאין אדם נאמן להעיד על קרובו, כך הוא אינו נאמן להעיד על עצמו, מכיוון שהוא קרוב אצל עצמו, ולכן אינו יכול לפסול את עצמו באמצעות עדות שמעיד על עצמו שהוא רשע (דף כה, ע"א).
- ג.** אם העוֹבֵר עדיין לא יצא לאוויר העולם – יש לפגוע בעוֹבֵר. אם כבר יצא ראש העוֹבֵר – אין לפגוע בו (דף עב, ע"ב, ורש"י ד"ה "יצא ראשו").